

Hind mk. 35.

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI

Reproduktsioonid kunstikool „Pallas'e“ õpilastööde sygisenäituselt 1a. 1923.

F. Sannamees:

Portree (marmor).

TARTUS.

**NÄÄRIKUU MCMXXIV.
KUNSTINUMBER.**

№ 3-4.

VI AASTAKÄIK.

Sisu.

	Lhk.
Taliõhtul — Valter Kaaver	33
Mälestaden — Valter Kaaver	33
"Egos — Valter Kaaver	33
Sygisviisidest — Valter Kaaver	34
Häabuden — Jyri Andreller	34
Hommik haigetoas — Eduard Nukk	36
Tusk — S. Perv	36
Nyyd on hingede aeg — S. Perv	36
Õine tahe — K. Ehrmann	37
Notturmo — A. Masing	37
Luhas — Gustav Saar	37
Hukkamõistetü — Allex Antson	40
Kõnelus vangikambris — Arnold Manala	44
Vilkuvad varjud — Elisto	47
Pudemeid loetust — A. A. Laanessar.	
A. Schnitzler'i „Roheline papagoi“	48
V. Brjussovist (?)	48
Jean Richepin'ist	48
Pascal'i aineil	48
Heindrik Ibsen'i „Brant“	50
Katkend koolielust — H. Mg.	50
Yrgekstaas — E. Krusten	53
Mälehtyse tsiakaräst — R. Ritsing (O. Krigul).	54
Esteetika ja noorsooliikumine — Ilmar Reiman	58
Groteskid klassist — A. A. Laanessar.	
Pyhendus uues kaustikus	61
Palve ja nutulaul enne eksamit	62
Ballaad	62
Kunstikool „Pallas'e“ õpilastööde näitus — E. H.	63
Omis asjus	64
Kirjavastused	64
Reproduktioonid kunstikool „Pallas'e“ õpilastööde sy- gismäituselt a. 1923.	
Kompositsioon — V. Haas	38
Kompositsioon — A. Bergmann	41
Kompositsioon (akvarell) — K. Pärsimägi	45
Portree (marmor) — F. Sannamees	47
Portree — J. Muks	49
Natur morte — K. Teder	52
Kivitykk — E. Viirald	59

K. Mattiesen'i trükk, Tartus.

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

№ 3—4.

VI. AASTAKÄIK.

1923/24.

VALTER KAAVER.

Taliõhtul.

Lund sajab nagu hõbe,
Ning valgetuvad teed.
Ma saatsin oma õde,
Rig-rigin sõitsid reed.
Kylm õdang tuleb maha
Kristalliselge kuu.
Samm välja linna taha:
Kuu suur ning pajupuu!

Oo, legendikud valged,
Suur avarus — paleed.
Löönd õhetuma palged
Tummvaiksed kõik alleed.
Lund sajab. Läbi lume
Viib vaikne minu retk,
Rõõm läbistab mind tume:
Oo, jumalikum hetk.

Mälestaden.

Kui taevas õhtul roosateleb looden
Ning mesilaste sumin aian kaob,
Ning yle vete vaikne virve vaob;
Kui linde häälightsused vaikind ibesooden,
Siis nukrus raske minu rinda taob.
Ei leia lohutusi vaiksini laulen, ooden
Ning igan toonin, purpurlisen looden
Suur kannatus ning valu mu een praob.

Nahkhiire lendu vaatlen yle maja sarika,
Ning kurvad viisid saavad meeli pea
Sust, minult kadund väike väike Lea.

Ma tõstan tyhjuduseks kibeduse karika:
Mis olnud kord — las hingen rohkem laiub
Senni kui elu on, senni kui elu hajub.

Ἔπος.

Ἔπος,
Su kuldsed nooled läbistavad kõiki,
Kui juhid neid
Jõun maagilisen sa.
Võib olla kevad ning suvi,
Su vaim hõljub aga
All ja ylal, taevan ja maan,
Ning udust vaatavad su silmad,
Räägib su hää
Vaba ning ilus ikka.
Päev närtsiv, koltuv ning sygisene
Tunneb su lähedust ala.
Õil algab su elu
Ning jumalik synd.

Ei iial lakka otsimast sind
Maisea loomad ning nende kiim
Saab kalliks kõikjal
Kui paistab päike ning mängivad
Flöötid
Auks ning kiituseks sulle.
Oi linnud lendavad gles
Rõõmustama sydant,
Liblikad, liblikad vilguvad
Ning mered sinetavad su ilust.
Sireenid hõljusklevad vetel
Laulavad, ning Dionysos
Kutsub, kutsub ning võlub —
Kajab ta jumalik syriuks.

Ning õil, mil kypseb viinamari
 Ning õlipuu lõhnab
 Tulevad tuhanded inimesed
 Tõrvikuid tõsten,
 Tympanide võluvan käran kokku,
 Ning noor ja vana, naine ja mees
 Laulavad ylistusi sulle
 Ning ehivad end
 Sinu, sinu rõõmuks.
 Ah, siis on metsad täis kilkeid
 Ning muinasjutte,
 Ning valdab igat elavat ekstaas,
 Pidu suur ning pyha!
 Vaata: Tyreni meri on vaikne
 Ning ilus.
 Vaata: taevan tuhanded värvid.
 Ning laevad purjetuvad taha
 Sinetavaid saari —
 Kyprose, Parose poole.
 Oi iludust ning valgust,
 Kirge jumalikku
 Naisen, kes valge kui marmor
 Tumm nagu Styksi tinajas vesi.
 Ἐγὼς, jumalik sa!
 Taevan hereleb Arktur ning Lyyra
 Paistab nagu kristall.
 Miljon tähti ning igatsust sytta saab igal.
 Ἐγὼς, jumalik sa!

Sygisviisidest.

Conquerar? an taceam?
 Ex Ponto. Ovidius.

Ma andun vaikuselle, yksinduse muusi-
 kalle
 Nagu õnnistusele, mis saabub elun osaks
 ikka vaid.
 Ei taha kedagi, ei elu mingit teist kui
 pettumuse
 Yksinduse hella keset kaugeid olematuid
 maid.
 Ning istun rahun
 Mõtlemisen enesega keskustellen
 Ilman sellen,
 Saab millal võõraks enda olevik ning valu
 Ning karjatused rasked, kumedad,
 Vaiksed kurbused ning tumedad.

Siis kui ei palu
 Ma, ei taha muud kui hämarust ning
 sygist kuulatada
 Oman kambrin,
 Tuult ahastavat surut tämbrin
 Ning vihma melankoolsust vastu akent;
 Tykk kurba taevast läbi akende kvadraadi,
 Mil tähti helendusena kitsas firmament —
 Siis olen õnnelikum kui Shirazi Sa'di. —
 Ma ainukene oman kaugen kurvan riigin,
 Ma võõras teiste liigin,
 Ma mõistmatu ning tumm,
 Ma kurb kui laialvalgund akvarell
 Ning sygismaastik, vaikivate vete urang
 Yks keere, silmapilgu tyhi vurang —
 Ma tardunud ning hell.

JYRI ANDRELLER.

Hääbuden.

Lõige novellist värssiden.

I.

Jäi Varik yksi käima viimseid radu,
 mis käia ant tal hääbumise eel
 ja värven lõvvendille enda valu
 ta kandis nimetuse tummiks kujudeks.
 Viis helgeid päivi roomav aastamadu:
 „Kuipalju neid veel oli käia eel? —
 nii mõtli. Mälestas veel kodutalu,
 sääl inimesi muutvaid halleks ududeks
 ja sygisvärve, talvepilte kodusalu
 tal ajun rändas ööl kui päeval.
 Ent tundis: midagi ta'n nagu katkes,
 ei töötand enam kindlalt aju, käsi —
 kõik langena rusuiks kaugen matken
 ja muutund elun minevikku jääval.
 Veel nõrgalt tuikas, töötas säsi —
 võis tulla hetkilt viimne katastroof,
 võis lõppe elulaulu viimne stroof.

2.

Ta elas, kahtles; elas, pyydis...
 Ta abi kaugeilt jumalailt nyyd hyydis,
 ent raskeks muutus talle loomine,
 vaid mõtteid — välejalgsid väikseid loomi
 kes närised vaid hinge — jooksis ajun —

võis kavva kesta enda vaimu poimine!
Kas tulgu lõpp ehk edu päevi sajuni! —
Ent siiski näha ihkas veel kord toomi,
noid valgeid jumalaid mai valgeil õil,
neil udujuused ripnid tähivõil
ja udun kostsid inimesi rõõmsad kilked.
Ent kõigin talle avaldid vaid sapp ja pilked
võis minna, rännata ta tahen kuhu.

— Ah meri võimas, puhtaks uhu
too maailm sopast — hävitanood parasiidia
nood naerjad inimesed — rahva timukad;
oo! uputa nood spekulandid raha himukad
ja lõhu viimsed orjastavad niid! ...

Ah! Hyyaks kannatajaid kokku, kokku
ja kõikjale kun häda heidaks tunglad,
et syttiks maailm, põleks! Põleks tuhaks!
Et midagi ei jääks, mis inetu ja ilge ...
Ah! laseks lyvva kõikjal vabaduse lokku
ja rammetuile avaks vastsed Kunglad!
Ent kõikjal orjakauplejate rõhuv pilge
ja spekulatsioonid kasvand kõrgeks lu-
haks —
sen inimesus vaid hääbuv vilge!

3.

Kõik vihastid nyud Varikut. Ta kõiki
vihkas!

Mass tormav sinna kuhu näitas juht —
sympaatiat ... ah! vaja puhastavat tuld
ja põleta too lakkav inimsuse tallai luht; —
tuld hävitavat ilma saata ihkas!

— Las tuleb jälle Soodom ja Komorra,
et saavuta võiks vastse ilmakorra.

Mis maksab indiviid; mis maksab juht
kui omakasun kulda ajab tasku —

võiks taevas kõigiga ta pääle lasku! —
Nood mõtted ammu Varikulle saabuud
ajju,

neid kandis endaga ja värven maalis —
need tulnud rännaten kord ilmi laiu,
kun inimesi orjas, pidutseden praalis.

Ent jõvvetuna Varik oli ilman laian —
hing hālbinu ta igaviku orje aian.

Mis võis ta teha — yldsus teda mattis,
masslaine mullatyki väikse kinni kattis —
vaid üksikuin veel kohin miilis säde!

4.

Ta likus nagu vari eksiv, tume;
käis tänavaid ja lumistund alleid
ning eksis vahel märatseva massi.
Ent igal hetkil tundis lähistuvat katas-
troofi.

Hing, aju pilvine ja hääbuv sume,
kun valit tuhandeid on vastseid teid —
ja mõnitet ning kirut inimraassi,
kes teda nimeta võis enda velleks.

Ent juba kirjuteti kannatusi viimist
stroofi;
„Muld elav jälle saad sa selleks!“

5.

Too oli õhtn vaikne märtsi algul —
kylm, pilvitu ja tähin taevaga safiir,
kun virmalised mänglid viimsel talgul
kui kustund läänen purpur-eha-viir.
Tõi Varik ummast paljuid mõtteid tummi,
sest aju liiga raske oli mõtiskeluks.
Kurb vaikus täitis kõrget taevakummi
kui koju saabus — vaatli tolmund maale,
kun värv ei iial muutund eluks.

— — — — —

— Ah! Kyllalt rännat juba läbi laotuse
portaale.

Tõeks saand too, mis kui vari ilmus
rännakuil.

Kunst liiaks kauge Varikulle — liiaks
kauge!

On kõikjal hirvitand tal' saatan avatsuul
kui sihte poole tormas inimene rauged ...

— Ah! Kyllalt vaadat juba säravaid on
saale,

kun pidutseb ja inimesi myyb kui loomi
too, kes on ise inimen! Kyllalt loomi
on vaadat! Tuleb lõpp kord! ... Pole tu-

leden noid saale,
vaid kõikjal igavene pimedus! ... Öö ka-
tab maad!

Siis — inimene virelei ka sina rahu
saad!“ ...

6.

Veel virvendab sääl „kaugeid tähti väik-
seid

kun algab lõputu ja eetersinav ruum!
Veel helgib kaugusen noid päikseid
ja nende valgus — see on elustav ja kuum!
Yks langes! Tuli kaminan veel praksub,
lõidab

Leek ahnelt paberiga oma kuuma ihu
toidab...

See põleb Varikulle!... Põleb tema elutöö!
Vaid tuhk! Een leekide sääl inimese laip
on saabund elule toas igavene öö
ja kõiki katab taeva sinetav ja tähin vaip,
mis ääretusse ulatub, määratu ja lai:
„Muld — inimene, jälle mullaks sai!“

EDUARD NUKK.

Hommik haigetoas.

Oo, süski, noor olla ja elada ihkan,
veel suleda silmad on hirm ja võik!

Kuis elutust mulla all põlgan ning vihkan,
ent elada tahan, jah, tahan ja ihkan, —
eks olla ja elada on meie kõik,
elumõtteistki loobuda vaevalt tihkan.

Kui kõik teie — minagi elada ihkan,
vee suleda silmad on hirm ja võik!

* * *

Kui teaks, et ootamas säälpool hauda
on jällegi elu kypsemas urb,
siis puurigu kehha mul nikkelt või rauda,
ei kardakski surra, ei kardaks ka hauda,
ei oleks ka hääbudes nõnda kurb!

Oo, naeraks ja hirvitaks nähes mõnd lauda
hääb kirstuks, kui teaks säälpool hauda
meil jällegi elu valmimas urb!

* * *

Kuid udused tyhjused ees ja taga.
Tuhk olevast järele jääb — ei muud.
Aeg veereb ja veereb kõikhävitav aeg,
tal udused tyhjused ees ning taga,
mis on ajas otsatus aastad või kuud?
Sured — kõik nagu enne — elu endist
käib rada,
needsamad ikka tyhjused ees ning taga —
tuhk järele korra me elust — ei muud!

* * *

Kes teab, et eland korra ka mina,
kord eland ja kannatand nagu kõik?!

Kes teab, et nooruse ihkeid täis rinna
nad raipena mässisid surnulinna —
neil, mässijail, mässida oligi võik!

Kord keegi ehk leiab koha hävinend
linna, —
ent seda ei keegi, et eland kord mina,
kord eland ja kannatand nagu kõik!

— — — — —
— — — — —

S. PERV.

Tusk.

Mõtteid kui rusuks rõhk painajalik,
raske.

Nii unelesuikuv mu meeleolu hämardund
palg.

On kevad... Kuid sydames sygise õn
suste alg'

ning verre vaoks kui myrgitud vaske

Ah, tundmata olemisrõõmust joobuda
kordki mind laske!

Kordki veel tunda hurmavat noorust täis
jõudu...

Ent madalad porised lained ei tiivusta
sihile sõudu

Jääb igavest tundmatuks tee, mis viib
võimsate tormide kaudu.

Nyyd on hingede aeg.

Lõpmatu pisaraid
leinavaid

langeb pilvist rusuvaist alla.

Kesk päivi nutuseid

painavaid

kui eksimas, otsivalt, valla
syydlaste vaimude vääratu vaev.

Hüiliks kui surnute varjusid
läbi ymbruse.

Nyyd on hingede aeg

hämär ja udune.

Õudne sygise.

21. XI. 23.

K. EHRMANN.

Õine tahe.

*Hilisel ööl yle uinund, hämara linna
tahaksin tummana minna ...*

*Soove? Ihaldusi? Aegade ääretus — kaja?
Ah milleks, milleks, milleks neid vaja?!
Kõik unustada! Jah ainult unustada,
mis oli, on ja oleks.*

*Ainult ihkan, et enam Inime poleks
vaid ebamäärane hüglane oleks,
kes lamab pääl uinund öist linna
kui kaaose symbol.*

*Kohal kõhukaid kiriktorne ja suitsend
vabriku korstnaid
tahaksin lebada tol hämaral ööl
kui pilvi kangast alla laskub öö udune,
hämar,*

*nagu tõelikkust varjav varjude loor.
Sin eelistan kaduda õhe! Hääduda õhe!
Öön lamada hoonete katukseil
kui hüglane,*

*ning vaadelda ammuli suuli ja pärani
silmil*

*kui taeval ratsutab vihane tähtede voor.
Ihkan siis joobuda rannatub violet tae-
vale kerkivast kuust
kui Millegist, Kellegist muust ...*

A. MASING.

Notturmo.

*Valgen lennun,
ookristumist kaebavan tildrite kisan
vajub turteltuvide kudrutav parv,
unisille tiivule ving tulede.
Kyynalden roosatab hommongu koit
Tuled ringin
heidavad vingringe öön pimedan mustan;
keset ringi pyhade kirjade sean
heliseva kellana munk põlvitab.
Tuulde pesaden tähtede loit.*

*Ylal taevan
sirutub laiali kuu mustavan pilven
tamburiinina. Lauulo vilistleb tuul,
kaugelle helisevad öised kellad
nagu kuuluten kellel on võit.*

*Valgen lennun,
ookristumist kaebavan tildrite kisan
vajub turteltuvide kudrutav parv,
unisille tiivule ving tulede.
Kyynalden roosatab hommongu koit*

GUSTAV SAAR.

Luhas.

Manamiste ja kaasitustega saatis saunanaine oma mehe ja poja kädiseval ja logiseval puuteljevankril luhateele. Mullu olid nad joobnult kaotand leivakoti ja lähkri, mille meeletuletuseks ja kahetsemiseks leidis naine praegu syndsa aja. „Tänavu tuleme hoopis teisiti,“ osatas poeg lõbusalt. Tal tegi rõõmu nädaliks ajaks kodunt äraminek. Salajane aimdus eelneva pärast näppis sydant. Elavana seisid veel meeles mullused rimad tartlaste tydrukutega, Palupõhja poistega kisklemised ja luha ning koduteel sõimlemised ja riid perenaistega õuevärvate lahtijätmise pärast.

Nii lahkusid mehed keskhommiku aegu talu altõuest. Piimaankur ja leivakott vankri redelite vahel, kuna pikk hanguvars poole osa vankritagant väljas. Poeg istus ees heinamärsil hobust ajades, isal rippusid aga jalad yle vankri pulte.

Kylavahel seltsisid nad teiste luhalistega ja nyud algas neljakymne versta pikkune metsa, kylavahe ja laukaline luhatee — viievakamaalise heinamaa pärast. Häda ja viletsust oli palju, kuid siiski kippusid sinna nooremad — see elu oli kirju ja vaheldusrikas, nagu pyhapäev tööst taltund sulaselle.

Õhtuks, udu loorides yle laiade niitude, jõuti kohale. Luht myhises ja kohises saladuslikult. Iga aasta tundus see uuena, kõrvale harjumatuna.

Tuule laene paisus pilliroos, vesi sulises ja loksus kalda õõnsuses ning õöpääsude lõikav kisa segunes sellega yhiseks muusikaks. Kauguses präätsusid si-

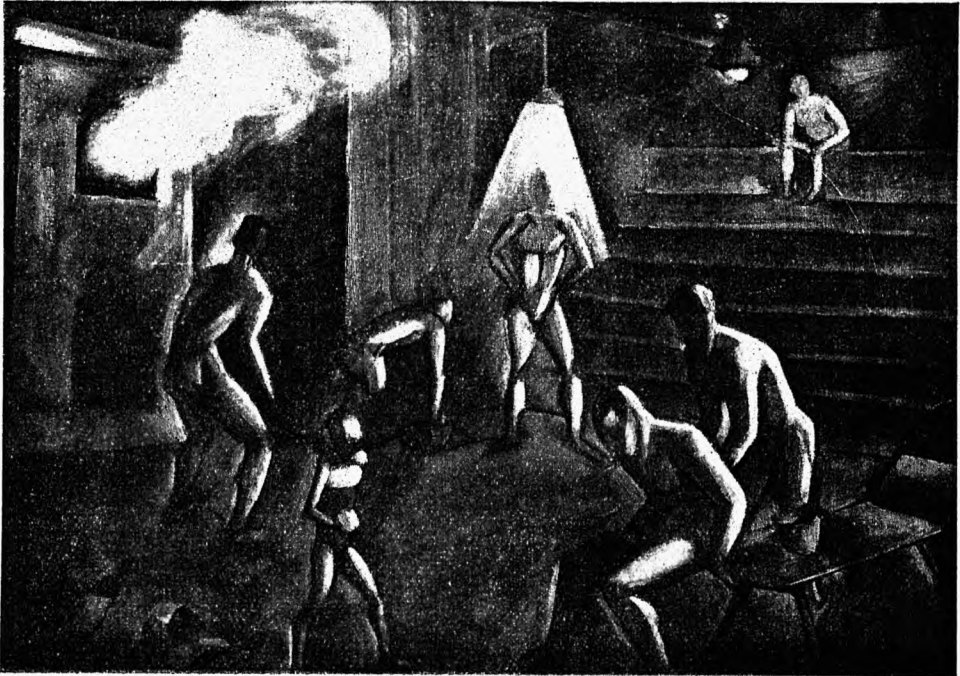
nikaelad, harva kuuldus vaid kurgede karjatusi.

Õhtul ehitati metsast yhestoodud lepa ja kaseteivastest ning toorest heinast majaonnid, kuhu alla puhkama roniti.

Õö liginemisega tõmbus udujoon koomalle. Vaikis pääsude räuskav kisa pilli-

roos, endisena sulises vaid vesi kalda õõnsuses ja kostis harva üksiku kala sulpsatus veepinnal. Reisist väsind inimesed magasid esimest õöd omi uud onnide all.

Päikese tõusuga rebenesid pikka udu palakad ja silm seletas kaugelle yle niit-

V. Haas.

Kompositsioon.

mata luha, kuhu inimesed sissekärstand peopesa suurused augud ja sinna onnid yleslöönd. See kordus iga vakamaa tagant jõe veeres, nagu vaenlase eelväe postid. Siit algas see valdamistöö, mis lõppes kaugele metsa ääre, kuhu veel silm läbi udu ei seletand.

Vara hommikust hilja õhtuni saalisid jõel reisijate laevad ja sukeldid mootorpaadid lotjade karjaga vastuvett ylesse. Harva ujus perivett üksik puudega täidet lodi, nagu karjast mahajäänd hani. Iga laeva ja paadi järele turtsus jõgi, nagu vihas. Hommikul alat niit andis kahel

mehel higistada ligi kaks pikka päeva särki ja aluspykste väel, siis lasus roheline heinalade kaares pikal kortsul. Varem niit löi juba hallikaks, paiguti säten-das ta nagu hõbe.

Õhtul, kui yle luha vilkusid õitsetuled ja kaugetest kooludest kobratas udu, kui keev piim, tärkas eemalt poiste rima ja tydrukute arglikud kilked; kusagil yyrgas härmoonik. Kõik kogusid yhe suurema tule juure; vanemad mehed ajasid juttu ja naljatasid, kuna tydrukud-poisid härmooniku järele polkat keerutid. Vahel kihvatas ka mõnel vanemal mehel

syda, meele tulid poisimehe põlvise ajad, mille pääle ta lõõtsutades oma hanejal-gadega paar tantsutuuri keerutas, hooli-mata teiste omasarnaste naerust ja pil-kest.

Tähelpanematult oli saabund ammu yle poolöö. Poisid-tydrukud olid väsind tantsu keerises, ainult tuli hingitses veel ja pikka venis jutt edasi-tagasi, juhtu-mustest tihti õige õudseist, nii et mõned tahtmatult riided ihule ligemalle tõmbasid. Yhed magasid, teised tukkusid pää käe najal, ainult yksikud kuulasid läbi une juttu.

Korra kirgatas jõe pahemal kaldal kummaline hääl, mis kajas appikutsena õises vaikuses. Ylalolijaist käis võpatus läbi ja tukkujad virgusid, kuid keegi vanemaist meestest ei tundnud seda.

Nagu pool naljatades sõnas saunamehe poeg: „See on minu surm“. Paljudelle oli sarnane halpimine vastu meelt, kuid sõnatada ei julend keegi. Pikka veerev jutulõng kärises täiesti. Ainult tuli pra-gises veel harva ja punase keelena lak-kus kartlik leek mõnda tukiotsa. Kõik lonkisid tõmbil sammul omade onnide poole, mõne vilistades oma ette. Varsti vaikis seegi, ainult õõlindude harv kisa, hobuste yhetooline heinte krõmpsutus ja jõe mulin kalda all moodustas tervena õise meloodia.

Endamisi ja tummana jäi saunamehe poeg. Miski nagu teadmatu ja siiski olev kurbus koormas teda. Öõl viirastusid talle kummalised uned. Ta vintsles ase-mel, kui palavikus ja hommikul ärgates oli ta veel roidunum ja väsinum kui õhtul. Ta nägi unes naist kurblise vaatega, kelle silmis näis valitsema paratamatu allumine, kuid ka naiselis-kirgline kätte-maksu tung. Säääl kõõrval oli vaid keegi teine tundmatu, kirglicsem ja joovasta-vam kui esimene, kes oli valmis imema mehest viimase kiretilga ja kelle ihavais silmis kimas metsik ja kirglik läige.

Igalpool, isegi päeval, viirastusid talle

need silmad. Ta kattis näo kätega, kuid nende iharus tungis ta verre, malääria haigusena. Ta oli jõuetu selle vastu, jäädes rippuma kahe ilma vahele, tead-matuna kumb õige, kumb võõts. Yks meelitas teda oma sammetpehme silmade nukrusega, teine oma iharusega, mis põletas tulena.

Nägematude kõõdikutega veeti teda jõe-le. Ta liugles kui luik, kui pardi-poeg, kord vette peitudes, kui taga-ajajate eest, siis jälle pinnale tulles.

Nii mõõdusid päevad. Öõrna uduna rippusid kerged pilved taevarannal. Ym-berringi sädeles ja helkis. Hein kuivas, praksudes lõunapäikese all; kaugele jõest looklesid hõbedased kaarte read. Kau-gust ja jõe käänakuid piiras metsa sini-hall joon.

Oli keskhommik. Majadeäärtes päi-kese paistel puhkasid mehed loovõõtmi-seks. Ainult yksikud õngitsesid jõe ää-res kala. Kaugele kyyrutas õõngevibu yle keerleva savikollase veepinna. Öõhtas-test palgi parvedest tulid mõned yksikud järeljooksikud jõe keerus. Ylalpool jäi neist yks kaldasse kinni. Luhalistel oli õõhtusteks õõitsetuledeks puid tarvis, mida aga nyid salamahti parvelt võõis näpata, sellepärast oli saunamehe poeg, kui aga-ram varsti säääl puude kaldale pildumi-sega ametis. Parv aga nõõksatas kaldalt ja liugles jõe käänakul keskvoolu.

Noormees vabastas end riietest ja nõõris lahti pastlid ning tegi katse vette hypata, kaldale pääsuks, kuid äkki võõpahas ta hirmunult: veekeerus peegeldusid talle jälle need kirgliclikud silmad ja rind.

Meeleheites võõttis ta parve teiselt ser-valt tugeva hoo ja kadus voogudesse. Teda paelus vesineitsi oma iharate käsi-vartega. Joovastav oli ta silmade veetlus, kuid ta kaisutused olid kylmad ja ta käerandmed ei õõhkund inimihu soõjusest.

Noormees pyõdis pääseda ta suõdluste myrgist, kuid asjata. Korra sai ta suu veepinnale, millest kajas appikutse ja siis

kadus ta igaveseks. Vesi lõi vaid vulisedes ringe ta kohal.

Kaldal seisjaid valdas nagu mingi yldne loidus, keegi ei osand sõrmegi liigutada, isegi appi ei julend nad karjuda.

Parv aga kaugenes, sinna jäid töömehe takused pyksid ja läbi uued pastlad.

Ent viimaks kui parv juba kaugel, sõnas vanamees nagu endale: „Ää viis kurat tuliued pastlid!“...

September 1922.

ALEX ANTSON.

Hukkamõistetu.

Pilt draam'ist „Revolutsionäär“.

Raueni vangitornin.

Tuulene ja hämar sygisõhtu. Ymber kõrge vangitorni lõhiseb torm.

Avar vangikamber pimeneb kord korralt ikka enam ja enam.

Läbi pimeduse on näha, kuidas revolutsionäär käed raudun, rahutult edasi tagasi kõnnib.

Vahetevahel peatub ta viivuks suure akna een.

All linnan süytuvad tuled aegamisi ja yksteise järele.

Häkki kistakse suur välisuks ragiseden lahti. Lävél seisab vangivaht

V a n g i v a h t : (kähisevalt ja tumedalt).
Armas laps! Siin ongi Su peigmees! Ma ei või enam! Aega on ainult pool tundi! Astuge sisse! Olge lahked! (Vangikotta suubub noor ja sale naisterahvas — ta kannab kergeid suviriideid. Kogu ta välimus on korratu. Metsik nagu avaldab pääle kannatuse veel trotsivat julgust.)

Revolutsionäär on ootavalt keset tuba seisma jäänud. Ta nagu valdab valus rõõm.

N a i n e : (Ootab ukse kõrval, kuni vangivaht selle suleb, Sellejärele lähes-

tub ta kiiresti mehele Selle lähedusse seisataden ilma teda puudutamata, hääletult).

Nad on Sind surma mõistnud!

Revolutsionäär: Veel mitte!

N a i n e : Sa ei tea siis veel. Ma kuulsin eile. Ylemkoda on õhtul otsuse teinud!

Revolutsionäär: Homme on alles kohus.

N a i n e : Otsus on enne valmis!

Revolutsionäär: Ma ei usu seda, armas! Milles südistakse mind? Ma ei tea seda.

N a i n e : Sa kysid seda? Sa tead ise! Miks sa seda veel kysid?

Revolutsionäär: Ma ei tea midagi, mis põhjustaks nende südistusi. Milles mind siis õieti südistakse?

N a i n e : Milleks sa seda kysid? Sa ei tea seda kuid nemad teavad! Sinu teadmine ega syy ei ole tähtis. See ei ole kunagi tähtis olnud! Nende arvamine ja otsus on kõik. Seda ei muuda ykski!

Revolutsionäär: Mis on väljan syndind?

N a i n e : Meie lood on halvad. Aeg-lugu on oma ringkäigu teinud. Meie unistused vabadusest, vendlusest ja armastusest, on sõrmega veele kirjutet unenägu olnud! Valitsejad ei vaja neid, orjad ei suuda neid omada ja vabu inimesi ei ole veel syndind.

Vaata välja! Meie tuled Lembitu bulvaari äären punasen saalin on juba ammu kustund. Juba kuu aega kõnnib maja een monarhistlise korra tulesammaspolitsei. Nyyd on aknad pimedad.

Revolutsionäär: Ja. Olen seda juba märkand. Mis meie kaaslased teevad?

N a i n e : Reaktsioon hirvitab jälle yle kogu maa, samuti yle nende! Sää! (näitab akna een parempoolsele tuledest kiirgavale linnajaole!)

Pallermo platsil seatakse uusi võllapuid! Rahvas kes enne vabadust ja leiba kisas, poob nyyd neid, kes vabaduse ja leiva lunastasid, risti. Sest pääle leiva vajab igaüks meist veel verd!

Vaata välja: Vabaduseplatsil seatakse Vabaduse samba asemel isevalitseja rinna-kuju. Varsti, võib olla juba homme, kisasid kogu linn mustale diktaatorile kiitust!

Revolutsionäär: Ma ei usu seda!
Naine: Sa ei usu? Sa oleks homme võinud vaadata maju yleni pärgaden uvve kuninga synnipäeva auks. Eile lauldi internatsionaali, täna keiserriigi hymni. Mõlemaid yhede ja samade poolt, sama vaimustusega.

Revolutsionäär: Võib olla — Sa liialdad. . .?

Naine: Ei! Nyyd mitte enam,

A. Bergmann.

Kompositsioon.

sest tõsiasiad on liialdustest suuremaks saanud!

Revolutsionäär: Valitseb ju rahulolematuus. . .?

Naine: Rahulolematuus! Ustava koera rahulolematuus oma peremehe vastu kelle piits hästi kõneleb — see on massi rahulolematuus!

Kulla ja leiva eest ostetakse poolehoidu. Kellel neid enam anda ja töötada on, see võidab! Siis otsustakse nende saatus kes teisiti tahavad.

Homme otsustakse Sinu saatus!

Revolutsionäär: Sa kardad seda?

Naine: (tumedit). Ja!

(Vaikus).

Naine: Tuliñ Sulle kõiki seda ytlema. — — Tulin Sind jumalaga jätma.

Revolutsionäär: Homme on kohus...

Naine: See ei muuda midagi! Usu mind! Ma tunnen — ma tean seda! Midagi ei aita enam!

Revolutsionäär: Ha! Mis olen ma teinud? Milles mind syydistakse?

Naine: (vaikib lootusetult).

Revolutsionäär: ...Ykski ei ole mulle ega endale suutnud selgeks teha!

Naine (kibedalt ja irooniliselt). Selgeks teha..! Sa unistad veel selgusest — õiglusest — Sa unistad ikka veel — ja usud ikka veel!

Revolutsionäär: Võib olla..!

Naine: Tulin, et sulle seda öelda mida ma tean. Keegi ei muuda enam midagi (lämmatetult). Ma arvan — olen viimast korda siin — Sinu juuren — Homme ei kordu see vist enam! Edaspidi ei kordu enam midagi — sest kõik on juba otsustund!

Revolutsionäär: Ja Sina — Sa oled tugev olnud? Sa suuda seda...

Naine: Suudan! (Juukseid ja rätkut otsaesiselt eemaldaden). Vaada mind! Kui palju ma kahe nädali jooksul vananend olen. Ma ei ole enam kaua kodus käinud. Ma ei ole enam maganud ega söönud. Kõik saab juba tarbetuks! Olen kivinend! Olen kahe nädali jooksul kymme aastad vanemaks saanud. Ei ole midagi! Mõtlesin Sind peasta kuid — ma olen nõder, — mul pole ainustki abilist. Ja ma olen juba nõrgaks, nii nõrgaks jäänud. Vaata mu käsa. Need olid ainult Sinu jaoks. — Nydd on nad sarnased!

Revolutsionäär: (Haarab naise käed ja suudleb neid).

Naine: Eile käisin ma presidendi juuren. Ma ei lähe sinna enam. Eile käisin ma sääl! Rääkisin talle — kõnelesin kõik — ta kuulas mind rahulikult, kuid ta tõsine nägu, ta suured kulmud

naersid. Ta hing naeris — ta ei mõistnud mind — mis läheb talle korda õiglus ja kahe inimese õnn.

Siis palusin ma teda. (Alandetult ja haavatult naerden). Ha-ha! palusin teda!

Ta ytles et tal kahju on, kuid seadused nõuda õiglust, terve riik nõuda õiglust — ma jooksin ära! (Tylgastusega). Ma põlvitasin ta een. Siis ytles ta, mulle — mulle! Ma leida uvve ja parema mehe. Ta tahtis silitada mu juukseid kui ma kummuli ta jalge een palusin — siis ytles ta mulle seda. Ma jooksin siis välja — alles siis sain aru mida olin ma teinud. Alles siis sain aru sellest enesealandusest! ... Sellest!

Mõistad Sa mind — annad Sa mulle andeks?! (Revolutsionääri jalge ette põlvitaden). Suudad Sa mulle andeks anda selle teotuse, selle enesealanduse — häbi?! (Nutab hääletult).

Revolutsionäär: (Raudun käsa ta juukstel hoiden). Mitte minu pärast — minu pärast ei oleks Sa tohtinud — ma ei vääri seda kõiki! Sa oled suur olnud! Tõuse! Tõuse! Ära põlvita minu een! Tänu Sulle! Tõuse ma suudlen Su tõsiseid silmi — ainukesi mis mulle ustavad on olnud (Teda ylesse aidaten, kallistavana).

Naine: Sa annad mulle andeks selle, selle teotuse..?

Revolutsionäär: Ära palu mind. Mul ei ole Sulle midagi andeks anda — mul on valus et Sa minu pärast nii palju oled kannatand. Kuid ma ei saa ise midagi teha. Näed neid raudu! ma vihkan neid — need seovad mu käsa — need! Isegi siis kui need kallistusteks, armastuseks on sirutet — alati!

Mis on mulle veel järele jäänud? Mu vabadus on mult võet — mu liikumisvõime. — Mu ettekujutuste võimalused on nydd surut nende myyride vahele. Mäletad Sa: enne oli neile kitsas kogu ilm — nydd on nad piirat nende

myyridega, mustade ja räpaste myyridega!

Olen armastust ja vendlust õpetand — nyüd tasutakse mulle!

Tasutakse selle eest et ma arvustada julgesin, et ma tõtt öelda suutsin...

Varsti lähed Sa ära — ma ei näe Sind enam — ja õhtuks kui hämarduma hakkab võib olla, siis ei ole mind enam.

Ha-ha! See on tasuks mu aususe ja õigluse eest! — Armas! Sa oled kõigist mõtlend? Sa mälestad veel teed rukkipõldude vahel — Sa mälestad öeldud töotusi — ma usun, meie ei lähe enam kahekesi, meie ei vaata enam vaikiden loojanevat päikest ega kaskede all kojuminevaid heinalisi, sest minu tee viib nyüd teisale. — —

Mäletan aega mil Sa mind nutten ootasid, nyüd saadad Sa mind nutten — ma mälestan seda ikka — ikka!

Kõik on hävinend! Ärapurustet — mahlõhut kõik — mis enne oli! Mis oleme teinud et meid nii karistetakse? (Langeb nuuksuden laudse voodi kõrvale põlvili).

Naine: (Ta yle kumardaden, ta pääd silitaden, lohutavalt ja kirglisen ekstaasin): Ei! Ära ahasta! Ära ahasta! See ei aita enam! Midagi ei aita enam! Sa pead nyüd tugev olema! — Suur olema! — pead uhke olema. Täna — homme — ikka. Tõuse! Tõuse!

(Revolutsionäär sirgub aegamisi ja raskelt). Nii! Sa ei lähe yksi — ära mõtle seda — olen otsustand — juba meie armastuse algul — ma tahan Sinuga yhen tulla! Teisiti ei synni see kunagi! Olen õnnelik — sest meil on õiglus. Homme kui Sind kohtu ette viiakse — naerad Sa! Sa oled jälle kord: uhke, — tugev, — kõikumatu, — nagu enne — Sa pead seda suutma — meie armastuse pärast — selle mõtte pärast mille eest Sa võitled — Sa ei alanda seda! Sa ei tohi seda. Sa ei tohi nõrk olla! Ma olen

Sinuga ikka — ikka — ka siis kui meid tuhat myyri eraldavad.

Ka siis kui kõik Sind naeravad — kui Sa yksi oled — ka siis tulen ma Sinuga. Näed kui tugevaks on teinud mind meie kannatus, armastus ja mõte mille pärast meie võitleme.

Homme pead Sa suur ja tugev olema. Sa oled seda enne alati olnud. Mina olen juba nii nõrk — nii haige — ma olen ainult naine — kuid ka mina pyyan olla vääriline Sulle.

Revolutsionäär: Vääriline mulle — hukkamõistetulle... (Uks avaneb — lävele ilmub vangivaht karvane nägu).

Vangivaht: Madaam! Aeg on möödas. Kell on viis.

Revolutsionäär: Mida sa vajad siit? Veel on aega.

Vangivaht: Olen kauem ootand kui seda seadused lubavad, igaüks peab omi kohuseid täitma.

Revolutsionäär: Mõistan! Et sellega teiste õnne hävitada.

Vangivaht: Igalühel on oma õnn. Ega minagi taha teie asemele tulla. Aeg on ammu möödas.

Revolutsionäär: Sul on aega — kuid minu aeg on möödas. Sinu aeg tuleb homme jälle tagasi — kuid mul ei kordu midagi enam!

Vangivaht: Mina ei saa midagi teha — mind karistakse samuti — Mina olen samuti seaduste all.

Naine (revolutsionäärile). Peame mõistma seda vanakest! (vanakesele). Oota! — tulen kohe! (vangivaht väljub aegamisi).

Naine: Suudle mind nyüd! Suudle mind nagu enne! Viimast korda! (Revolutsionäär hoiab raudun kätega naise pääd. Suudleb).

Naine: Lähen nyüd! Kuid olen Sinuga ikka, ikka! Homme tulen Sinuga! Suudle mind veel! - veel! Viimast korda! (Suudlus).

Eenriie.

ARNOLD MANALA.

Kõnelus vangikambris.

(Stseenid tragöödiast „Ristija Johannes“).

Stseen esimesest vaatusest.

Jyngrid, Ristija Johannes.

I. jynger.

Õpetaja!

R. Johannes.

Kes lubas teid?

I. jynger.

Heroodia!

II. jynger.

Sul on halb, Õpetaja!

R. Johannes.

Mu meel on mures. Soovin teateid
Temast.

I. jynger.

Õpetaja!

II. jynger.

Me leiname Sind!

R. Johannes.

Aga Tema?

II. jynger.

Midagi ei tea temast.

I. jynger.

Me olime kaugel. Ainult kahekesi.

R. Johannes.

Kus on teised?

I. jynger.

Me ei tea midagi neist.

II. jynger.

Kolmanda tõusu a'al nägime Siimeoni.
Ta ruttas meist mööda. Nägu oli tal
kurb ja kahvatu.

I. jynger.

Me imetlesime päikest.

II. jynger.

Siimeon ei pannud meid tähele. Näis
nagu oleks tal rutt. Tahtsime teda hyйда,
kuid ta keeras Tõusu linnajakku ja ka-
dus suurte majade varju.

I. jynger.

Me läksime kõrbe. Alati olime kahe-
kesi. Viimaks leidsime allika, sääl oli

nii selge vesi. — Ja me meel läks kur-
vaks.

R. Johannes.

Miks?

I. jynger.

Olime ainult kahekesi!

II. jynger.

Siis palvetasime päikse poole. See oli
juba kõrgele tõusnud. Ta paistis meile
otse näkku.

I. jynger.

Tahtsime, et ka Sina sääl oleks. See
koht oli nii ilus. Kaua seisime sääl.
Viimaks jõime allikast.

II. jynger.

Kaugel kuuldus mingisugune kohin. —
See oli linn. Ta ärkas.

R. Johannes.

(Mõttes).

Vaikus.

I. jynger.

Mida mõtled, Õpetaja?

R. Johannes,

Millal tulite linna?

II. jynger.

Päikse veeru eel.

I. jynger.

Seistes linna väravas nägime Seeboti
viinamäge. See oli kui kullat. Nii ilus
oli selkorral päike.

II. jynger.

Veel nägime rahvast. See oli murruna
viinamäe jalal. Väravvaht seletas, et säält
tulla Jeesus Naatsaretist, kes tahta ööseks
linna jääda.

I. jynger.

Siis kuulsime kella helinat. See kos-
tis templi poolt, kuhu päike kadus.

II. jynger.

Tahtsime Sind vaatama tulla, kuid
öeldi, et kuningas valmistavat pidu ja
me vastu olla tal suur vaen.

I. jynger.

Viimaks ruttasime Surnute linna jakku,
säält leidsime öömaja.

II. jynger.

Kogu aeg olime väga kurvad. Tahtsime Sind kohe näha.

R. Johannes.

Ärge leinake minevikku. Oleme seot paratamatusega. Olin vaid eelkäija. Ja nyyd, mil' saabund oodetav, peab järgima Talle.

II. jynger.

Ah! Kuidas võime loobuda endisest. Kuidas võime loobuda Sinu õpetusest ja Sinust, Õpetaja!

I. jynger.

Kui oli janu siis leidsime allika. Olime kõik sääl — rõõmsad. Õhus tundus kevad' lõhnu. Alati oli kevad'. Alati tundsim, alati ootasime midagi pyhat, midagi suurt.

II. jynger.

Kuidas võime unustada Su eluhõõguvaid sõnu — Su pyhaduse paistet. Mäletad— kui rahvast ristisid — Jordanis, siis olid ainult Sina. Kogu elu oli täidet ainult Sinust. Rahvas peab Sind

K. Pärsimägi.

Kompositsioon (akvarell).

prohvetiks kuid Sa oled suurem. Sa oled palju suurem. Kuidas võime seda kõiki unustada. Ja nyyd... Õpetaja!... Õpetaja!...

I. jynger.

Ja kui Sa kõnelema hakkasid, Õpetaja, kas mäletad, kas panid tähele, kõik kuulasid Sind. Kõik tahtsid Sinu ligi olla. Sa seisid me keskel ja Su hääl, Su hääl! See oli kord tugev kohutmõistev, kord jälle kevadise tuulena pehme ja mahe. Sa unustasid ymbruse ja andusid vaid

kõnele. Kõigi sydamed olid siis ainult Sinu päralt.

R. Johannes.

(Mõttes.)

II. jynger.

Miks vaikid Õpetaja? Anna meile juhatust. Me tahame ainult Sinu juhatust. Kuhu peame minema Sinuta, Sinu juhatusega?

I. jynger.

Valus on vaikida! Valus on seista ja vaadata. Tahaks midagi teha, midagi Sinu hääks, Õpetaja. Oled unustet. Kuid tahaks Sind aidata, Su minevikku tagasi võita.

II. jynger.

Me tahame seda. Kogu ilma tahame läbi rännata. Kõik rahvad peavad teada saama, et oli kord kuningas, kel polnud maad, kel polnud vara, kuid kel oli rahvas, kel oli rahva vaim.

I. jynger.

Sa jutlustasid, et kõik on kaduv, hävinev. Et ainult vaim on igavene. Seepärast tahame kiita vaimu, talle teed valmistada. Me ylem pyyd olgu Su vaimu kiitmine.

II. jynger.

Seda tahame teha, Õpetaja. Tahame Sulle ikka truuks jääda, ainult juhata meid, õpeta meid veel, et võiksime Su ideaali teostada.

I. jynger.

Tröösti, julgusta meid oma kõnega, Õpetaja!

II. jynger.

Õpetaja! Õpetaja! Mul on hirm! Mul on arusaamatu hirm! Miks vaikid? Sa teed mind rahutuks. Ja Su vaade... Su vaade!...

I. jynger.

Ära vaiki Õpetaja! Ära mõtle niipalju. Teame, Sul on raske, Sul on valus. Sa tahaks sääl olla, kus päike, kus valgus ja lilled. Kuid meile on see kõik vastik. Tahame Sinu ligi olla. Sina oled meie päike, Sinus on rohkem valgust.

II. jynger.

Kõnele Õpetaja! Ykskõik mida, ainult kõnele. Su sõnus on tuli, on valu...

I. jynger.

Sa oled end muutnud, Õpetaja. Su vaade, kogu su olevus kannatab. Su otsaesisele on vajutet nagu kaduvuse märk.

R. Johannes.

Kui te mõistaks mu valu, mu piina, siis poleks vaja sõnu. Pole selleks sõnu, et avaldada, mis sydames, seepärast peab vaikima. Vaikimine on alati suurem, on valusam. . .

I. jynger.

Kõnele õpetaja! Ainult kõnele. Täidame Su soovid, Su tahtmised. Ainult Sina oled tõsine Õpetaja!

R. Johannes.

Mäletate, kui vabad olime, kui me juuras alati murruna rahvas viibis. Siis kõnelesin, et tuleb Keegi Teine, kelle eelkäijaks end nimetasin. Need olid momendid, mil hing täis armastust, syda lootust. Mäletate, yhel ilusal päeval, kui jõe ääres olime, voolas rahvas murruna kõrbe, kõik tahtsid lasta end ristida. Siis tundsin, aimasin, et synnib midagi uut, mida ammu oodanud. Nägin seekord Teda. Ta seisis lähedal oleva mäe jalal. Teadsin, et see on Õige, et see on Tema, keda ootasin, keda kaua oodet. Ta tuli — ja ma ristisin Teda kui Jumala Poega.

Jyngrid.

Jeesus Naatsaretist!

R. Johannes.

Ta oli vaikne, rahulik. Polnud ainustki tuule puhanguid. Rahvas seisis vaikselt, liikumatult. Kõik oma tahtmise, kõik oma lootuse panin Tema pääle. Uskusin, et Tema see õige on. Ja nyd . . . nyd . . .

II. jynger.

Sa usud teda liig palju, Õpetaja. Ta pole seda väärt, et kurvastada.

R. Johannes.

Pääle ristimist kadus Ta. Keegi ei näind kuhu. Taheti, et ta kõneleks, nende seas oleks, kuid Ta oli läind. Ja paljud pettusid. Kuidas rahvas Teda ootas, Teda igatses. Kuid Ta ei hoolind sest. Ta ei tahtnud mõista me ootust.

II. jynger.

Me teeme selle hääks Õpetaja. Kõik peavad Sind Jumala Pojaks pidama.

R. Johannes.

Tema pärast vangisteti mind, sest hakkasin laitma kuninga tegusid. Tahtsin

Teda sellega ylistada, Tema vajadust rõhutada. Olen siin kaua oodand. Uskusin, et Ta mind trööstima tuleb. Ta pole tulnud. Nyüd vaevab mind kahtlus.

II. jynger.

Me lähme, Õpetaja, ja teatame, et Sina see Õige oled.

R. Johannes.

Ärge tehke seda! Minu aeg on mööda. Olen rahvale surnud. Rahvas nõuab uut. Kui pole Tema, siis tuleb keegi teine, kes võib, kel meelevald rahva yle.

F. Sannamees:

Portree (marmor).

ELISTO.

Vilkuvad varjud.

On kõige kergem end tunda yle ehk tunda all, kõige raskem vaid yhel tasapinnal. Seepärast vahelduvad tihti yhes silmapilkudega yleolevuse ja alluvuse tunded tahtmata peatuda nivoopinnal.

Inimene on kas targem, kui ta paistab, ehk paistab targem, kui ta tööpoolest on.

Valitseva ja lugupeetava, kuid vähe arenend seltskonna vaated surmavad rohkem inimese vaimlist ja fyysilist elu kui need, kes tapmise peale välja lähevad.

„Yhe inimese õnn on teise õnnetus“ oleme harjund kuulma, kuid niisama hästi võib yhe õnn ka teise õnn olla.

Töö suhtub puhkusele nagu õnnetus õnnele: Töö järele on puhkus mõnus. Alalise puhkusega kaotab see oma mõiste, sest puhkust, mida töö järele nii tarvis, ei ole inimene saand, vaid tunneb teind

olevat tööd, mille väsimusest isegi puhkus ei päästa.

Katsu seda leida, mis sulie siiski jääb, kui sa kõigest ilma oled jäänud, mida kaotada saab.

A. A. LAANESSAR.

Pudemeid loetust.

1.

Mis paistab sygava ja suurena
siin maa pääl — ikka ainult mäng!
Yks mängib sõdurite bandega
ja teisel nukuks ebausklik hing;
ja mõni ehk, võib olla, mängib päikese ja
tähtega.

On kokku sulanud meil tõe valega,
ja uni eluga. Ei miskis veendumist.
Ei iialgi yksteist me mõistma saa
ja midagi ei tea me enesist.

Kõik elu — mäng. Tark, kes saand aru sest.

A. Schnitzler'i „Roheline papagoi“.

2.

Teelahkmed ma seisan, kolm teed on mu ees,
kolm avatud ust on elusse lahti;
peab astuma nyyd, ei aegluseks mahti;
Lähed yht sa teed — sult tundmused
surevad,
lähed teist — sind kiskujad elajad pure-
vad,
ja kolmandal — ise elajaks saad.

Oi vennad,
ma paremaks peaksin kyll eeskojas surra.

V. Brjusov'ist (?)

3.

Aeg kahetsetav.

Ei piina kahetsus mind lapsepõlvest heast
ja kool mul säilitand vaid õudse mälestuse:
tund, õppused, trahvtööd, taud väheveresuse

ja tusk! tusk sisenduv ju mustast pingi-
reast.

Mul pole kahju ka pilkpõgusast nooreast,
kus ikka argipäev sõi ära luuleluse,
kui hammas müdaneev all põse roosiluse —
ja headki armulood kõik lõppend lailast-
peast.

Veel vähem kahetsen töö indlus-iga ma,
kus lootsin saavuta au geeniuse jõult —
ja sydant kylvasin — ja lõikasin vaid
tuult.

Kuid kahju ajast sest, kus veel ei Elu
kihuse
ma mõtlend, kannatand, vaid kasvun tai-
mena
— ei inimene veel, vaid eoke emaihus.

Jean Richepin.

4.

On inimene mõtlev pilliroog.
Ta kohal, ymber, laotus hajund,
tend tõukav iga tuulehoog,
tal tappev iga rahesajund.

Kuid kui ka kõik ta päüle vajund
ning teda väärata võib iga voog,
kui kõik maailm on teda põrmu rajund
— on ilmast siiski kõrgem pilliroog.

Ta teab, et ta on võidet, vajund,
ta teab, et ta on pilliroog —
kuid teadvusetult laotus ymber hajund,
täis vaikust mõttetult ilm — surma syna-
goog.

Pascal'i aineil.

5.

* * *

*Mass ilmas mõttetult ja tajumatult tantsib
vaid kuristiku kaldal. Hinged peaksid
neil karjuma ja värisema — kuid — ojaa!*

*ei tuhandeist neist vssisti näe ykski,
kui määratu see kohustuste mägi
mis kasvanud sest vaiksest sõnast: Elu.*

Henrik Ibsen'i „Brant“.

J. Muks.

Portree.

H. MG.

Katkend koolielust.

Nagu hirmutajad kollid venivad mõt-
ted siia ja sinna. Elu, tema seadused,
— kui sassiläinud niidikera ei argne, ei

luba luua yhtki tõde. Kuidas kohutab
see kõiki; kui palju raisatakse energiat,
mõeldakse, uuritakse asjata. Ainult noo-
red on mureta, sest nende päralt on
õhulossid.

* * *

Kevad! Missugune pilge. Nagu suhkrukikene niidi otsas on kevad noortele. Närvid kui viiulikeeled pingul ootusest, suu vesine lootusest, pleekind värvimys, katkend raamatupundar kaenla all — need on kevade tundemärgid. Kylm vihm kui ulakas poiss topib oma kylma käe kaela vahele. Õudne. Risteldes jooksevad kylmavärinad.

* * *

Pahuras meeleolus jõuab Ruth Kirre, gymnaasiumi vanema klassi õpilane, oma korteri. Lartsti lendavad märjad raamatud lauale, — myts — palitu nakki. Tardunult langeb märjast kattest vabanend kogu toolile — pilk kaugusse juhit. Aegamööda ilmub valus naeratus huulile ja need sõnavad midagi etteheitvalt. . .

. . . Miks elada ja ainult tumedat viha hinges kanda. Miks õppida, kui teadus on vastikuks tykitööks muudet. On see huvitusrikas vaba arenemine, käsikäes töötamine!? —

Pääle tormirikka meeleolu ei mõtlegi Ruth õppida. Ta vahib trepil jämedat vihma, loeb myristamise kaugust ja laseb jonnakalt endale pääle sadada. Kui kõue kargatab ja välk mustavat pilve lõhub, tunneb ta lõbu. Midagi iseäralikumalt ilmaruumi igapäevsuses, yskkõiksuses. Ta pöörab tuppä, — kui kirik vaikne, syngel. Momendiks peatab ta seinal rippuva viiuli ees. Võtaks, jätaks. „Jätan!“ otsustab ta siiski, „nii on teind enne paljud äikese ajal ja teeivad veelgi.“ Rumal ahvida, las tundugi tarvidus. Tõstet käed langevad lauale, millel lamavad noodid. Kõik tunt lookesed, sajal korral mängit valsid, — midagi paremat sooviks. . .

Vihm vähenend. Puielt tilgub veel mõni piisk. Ruth haarab palitu ja mytsi ning kaob tänava käänakul. Sitke pori liriseb jalge all, kuid õhk täis värskust.

Kooliõde Alice Võsu korteri jõudes leiab ta selle geometria teoreemi kallal

pääd murdmast. Kahju hakkab Ruthil vaesekesest. Kuidas võib inimesel nii halb pää olla!! Ta juhatab kooliõde paaris kohas ja ootab kuni teoreem pähe õpit.

Alice Võsu ja tema — kui palju on neil yhist huvides, vaadetes; siiski kui lahkuminevad tyybid. Ruth nagu esimest korda vaatab oma kooliõde. Ta märkab, et Alicel tõesti väheylev nägu, siiski sõbralik, omane. Aga kohmakas olek, tihti mustad kyyned, puhastamata kingad. . . Kuid ta häbeneb märkust teha, see haavaks vahest. Nende sõprus pole kyll hingeline, kuid imelist tarvidust tunnevad nad yksteise järgi. Ruth teab, kui mõnus on Alicega juttu vesta, otsustada, arutada. Alicel on sygav arusamine asjust, järjekindlalt kaalub ta kõike.

Alice on lõpetand oma raske töö. Pannes kõrvale raamatu vaatab ta kaua tõsiselt Ruthile otsa. Viimaks sõnab ta naeratades:

„Said täna koolis jälle yhe kõrvalopsu.“

„Sain“, vastab Ruth tõsiselt, „kuid parem jäta lori, arutame seda asja veidi mõistlikumalt.“

Ning algab koolielu kysimuste harutamine ja sarjamine. Varsti on Alice mõttesse vajund. Ruth kritseldab midagi paberille ja kõneleb monotoonselt ilma sisemise ärituseta otsekui kannataja.

Alice mõistab oma kooliõde hingeelu, meeleolu. Tunneb endassegi mõjuvat seda näriivat tunnet, mis ärritab Ruthi puhtsydamlikke pyydeid.

Pessimism pesitsevat noortes, armastetakse rääkida. Miks? Ei, seda ei taha keegi kysida.

Ruth, kui vabalt arenend, iseseisev hing, hellitet elumõnususist, ymbruskunnast, peab loobuma paremas nooreas oma sydametunistuse nooruslikust häälest. Mitte kergemeelselt ei sõnand Ruth kord pääle õpetaja poolt saadud haavava

märkuse, millest peegeldus kahtlus Ruthi hästiarendet kirjatöö üle: „Nyyd aeg anda maad kavalusele, petmiselle, kui tahad jõuda võitjana sihile“. Ruth näeb, kuidas petmisega edasi pääseb terve ta ymbruskund, sääljuures veel kiituse osaliseks saades.

Kooliõed harutavad kaua veel ja otsustavad lõpuks linna parki jalutama minna. Aeg on juba hiline ja kasvatajad peavad valju vahikorda õöhulkujate päale. Ruth ja Alice teavad seda. Siiski ei hoolinud sellest: — „Pole ju patt viibida looduses“.

Pargis yhinevd nendega veel mõned kooliõed. Kritiseeritakse möödaminejaid, lastakse vaikselt laulu, vaadeldakse loojenewat päikest, ilutsetakse kevadises looduses . . .

Korraga lendab aravereline Vihmann sõnalausumata kooliõdede keskelt põiktee kaudu linna poole. Naerulaginaga saadavad teda teised. „Sel jäi vist pada tulele,“ sõnab keegi.

Sääil — nagu maa alt, ilmub inimkogu. Hirmuäratavalt mõjub ta kooliõdede peale. Loomusunnil tõusevad kõik ta tervituseks pysti.

Pedagoog võtab iseteadva käeliigutusega uuri vestitaskust ja sõnab manitseval häälel:

„Mis te nii hilja veel väljas hulgate, kooli korda rikute“.

Kõik vaikivad kui haud. Lootus pannakse Kirre päale. Temalt loodetakse esimesi vabandavaid sõnu. Isegi kasvataja pilk viibib Kirrel, justkui suuremal syydlasel.

Ning Ruth saab aru omast kohustusest ja ongi valmis aruandma, kooliõdesid päästma.

Nagu raske kivi langeb kõigi sydamele, kui Ruth rahulikult sõna võtab.

Aegamööda märkab aga Ruth, kuidas tema seljatagune kaitsevagi end aegajalt lepikusse poetab ja lõpuks ei kipsu ega

kõpsu, kõik vait ja vaga, nagu poleks päale tema olnudki kedagi teist koolikorra rikkujat — õöhulkujat.

Ruth Kirre kirjutetakse kui õöhulkuja taskuraamatusse ja nyyd võib ta rahulikult koju minna.

Lähema kaupluse nurga taga seltsib Ruthiga kohkund Alice, kes siiski sõbra kohuseks peab, olgugi nurga tagant, piiluda kooliõe saatust.

„Mis see karu sulle sääil kõrva sositas,“ pärib Alice pool sosinal kooliõelt.

„Hoiatas, et ma kunagi enam niisuguste sõpradega välja ei läheks“, pajatab Ruth pahaselt ja sammub, käed tasku surut, kiirelt koju.

Hommik. Ruth ärkab higine vaevalisest ööst. Lailustunne valdab teda hommikul, mõeldes päevastest juhtumistest. Enne hommikusööki ta ei räägigi. Alles soe kohv parandab veidi ta tuju ja päästab keelepaelad. Ta lööb käega päevaste juhtumiste päale ja seletab neid, lahjendat kujul, neist huvitet emale.

Koolis, kus näht teda alati rõõmsana, pyyab ta ka nyyd igat juurdetulijat kerge naljaga kohata. Ta tunneb isegi omas naljas veidi sunnit maiku, kuid kõik on temaga harjund ja võimaldavad talle oma sisemist tormi varjata.

Kõlistet. Vaikselt oodetakse õpetaja ilmumist. Keskealine härra astub sisse. Kõik tõusevad pyhalikult pysti. Ruth talitab teiste järgi. Härra kirjutab harjund kombel puudujad ja teised märkused päevaraamatusse ja avab, nii öelda, tunni taskuraamatu lahtitegemisega. Viimast tegevust peavad õpilased juba terasemalt silmas. Vaikus täidab klassi. Keegi viimastest pinkidest on ette kutsut. Teised õnneosalised kõhatavad ja nuuskavad vabanenult.

Ruth sunnib end kuulama. Kuid kõik virvendab silmade ees. Meelekohtadel tundub palavikusarnane valu. Ta palub välja. Võtab eeskojas paar suutäit kylma

vett, ning jalutab veidi. Sääl kuuleb ta kantseleis valjut kõnet. Ta peatab, et kuulata. Häälest tunneb ta klassijuhataja ja öösise korrapidaja pedagoogi. Nad vaidlevad millegi üle. Sääl kuuleb ta oma nime. Teda nimetatakse häbematult

julgeks plikaks. Sinna juurde lisatakse veel, et tarvis niisugustest kool puhas-tada.

Ruth tunneb kuidas tal käed väri-sevad, jalad kõiguvad. Kartus, et teda tabatakse, sunnib põgenema.

K. Teder.

Nature morte.

Tund on lõppend, kõigist klassidest voolab õpilasi korridori.

Saalis jalutades, sunnivad teda teised kooliõed kaasa lõbutsema. Ruth naerab palju, hullab, lõbutseb — nagu alati. Tunnis sunnib ta end uuest kuulama,

pyyab meeles pidada igat sõna. Kuid võimata mõtteid koondada, — need sepi-sevad plaane kaugel õpiainest. . .

Pääle lõunat laenab Ruth jalgratta ja kihutab maale, 10 versta linnast kaugele kylla. Maaelu on alati rahustavalt mõjund.

Lahkesti võetakse ta rikaste sugulaste pool vastu, söödetakse, joodetakse. . .

Ruth laseb mõne tunni tyesdat kylaelu omi närve rahustada. Kiidab, kui talle loomi näidetakse, perenaise virkust. Mõõdab asjatundlikult põldude laiust ja viljade hädust. Viskab karjapoisiga õues ratast ja katsub lehma lypsta.

Päris mõnusana näib maaelu Ruthile: „Siin pole vähemalt alalist mõtlemist tarvis,“ arutab ta.

Päikse loojamineku ajal jõuab Ruth linna tagasi. Rõõmsana kirjeldab ta vastutulejaile kooliõdedele omi reisijuhtumusi, mida tal rohkem kui mõnel ymber ilma rändajal.

Linna pargist läbisõites laseb ta rattast vaikselt mõnutsedes pehmel jalgteel jooksta. Pyhalik laupäeva tunne kõikjal. Vähe jalutajaid pargis. Ainult üks paar tõmbab Ruthi tähelepanu: tiigiveeres mõnutsevad pedagoog ja naisõpilane. Ruth on ju varemgi sest vanapoolsest här-rast mõndagi kuulnud. . .

Pedagoog kõneleb vaikselt, õpilane kõhistab naerda. Sää! leiab õpilane tarvilikuks kepiotsaga vett pritsida pedagoogile, mis muidugi ilmsyitu nali. Niisama leiab pedagoog juhuse õpilast karistada, teda tiiki ähvardades lykata, mille juures muidugi õpilase ymbert tuleb kinni võtta. Kuid õpilane on edev, haarab nõgese ja lööb pedagoogile vastu näppe. See annab viimaselle õigust häbematut õpilast kõvemalt trahvida ja tykikene nõgest topitakse temale kaela-vahele lubamata kauguselle. . .

Ratas jookseb yle kuivand puuoksa, ning ähvartab seisma jääda. Ruthil pole aega vaadata etendust lõpuni. Juba jõuab ta pargist välja. Salapärase naeratusega juhhib ta vastutulevad kooliõed tiigi äärde metsvaablase pesa otsima, kinnitades, et tõesti imeilus pesa ja palju kirju mune sees! Kõik tõttavadki

uudishimulikult tiigi poole. Ruth kihutab aga ise linna, tundes kõditavat lõbu teiste leiust.

Pyhapäev. Kirikus. Manitsevalt kõlavad pastori sõnad. Ruth kuulatab. — Kuidas? — Ei, ta oli vist valesti kuulnud?

„Õndsad on need, kes kyll näevad aga siiski ei usu. . .“

1922.

E. KRUSTEN.

Yrgekstaas.

*Sa puhked sää! kus kõik on laastet,
sa ilmud siis kui hukkas maa —
kus pole ainust jälge astet,
sää! hakkad sina leekima.*

*Sa oled eksitavam metsast,
sa oled eksivam kui tee,
mis tihnikust viib läbi kitsast
ja lõpeb äkki rabasse.*

*O, see on ytle mata ilus
kui sina tõstad minu käed —
üks silmapilk see juhtub elus
mil avad mulle kõrged mäed,*

*ja oled vägevam kui maru,
mil oled metsikum kui tuul;
sul targemast siis targem aru
ja oled hullust suurem hull.*

*Sus põrin sydapäeva trummi,
sus mars, sus palve, needus ropp,
sus tunda kyhvajate rytmi
ja ehitaja kirvehoop.*

*Su järel laine langeb vagus,
võib kaua kohiseda veel
ja mulle tundub myrk nii magus;
laul kostub kaua kaugelt hell.*

Mälehtyse tsiakaräst.

(O. Krigul)

R. RITSING.

Introduction.
Andante

Piano *ppp* *p*

rit.

Allegretto con fuoco

stringendo — — — *f* *sempre cresc.*

sempre simile *sff*

The musical score is written for piano in G major (one sharp) and common time. It begins with an introduction marked 'Andante' and 'Piano ppp'. The first system shows the right hand with a melodic line and the left hand with a steady accompaniment. The second system continues the introduction with a 'rit.' marking. The third system transitions to a more rhythmic section marked 'Allegretto con fuoco', with 'stringendo' and 'f' markings. The fourth system features a complex texture with triplets in the right hand and a 'sff' marking. The fifth system continues with 'sempre simile' and 'p' markings, ending with a fermata.

p *rit e dim.*

f *Andante* *leggiere*

Canto
Kui lat-sõ põl-võh viil ma kõndse tsi-ko ta-kah, siis jo-ba

Piano *mf* *leggiere*

poco rit.

mõtle, mõtle üks so pää-le nei-o, nei-o - ke ja lii-va unkol is-

poco rit.

poco accel. *p* *rit.* *f*

teh ma hindäl ma-ja te-i - je, mõ-tõl-dõh üks tuust kuis võtta saas-se no naist.

poco accel. *p* *f*

Allegretto

poco rit. *poco accel.*

f Allegretto *poco rit.* *Allegro*

Kui tsi-a, kui tsi-a ryk-ka joo-si-vä ja mi-na, ja mi-na ta-kah lät-si,

Allegro *mf*

poco rit.

ritar-

siis rat-sa, siis rat-sa a-la-ti iks ma söödi, ma söö-di ta-ga-si no, ratsa söödi,

ri-

dando e diminuendo *f Andante e marcato*

rat-sa söö-di siis maa ta-ga-si. Muudõ per-rä kai-eh näade el-lo taht-se

tardando e diminuendo *f Andante e marcato*

poco rit. *leggiere*

pa-ran-da-da ja e-si el-lä kah nii, ja e-si el-lä kah nii

poco rit. *leggiere*

f Allegro

liht-sält nigu tsi-ga, tsi-a-ke. Kui tsi-a,

Allegro

dim. e rit. *mf*

kui tsi-a kuumal pääväl jo heit-se, jo heit-se ma-ka-ma no, siis mi-na, siis

ritardando e diminuendo *pp*

mi-na naab-re, naabre kar-jus-te-ga „tsi-ko el-lo“ tsongel-mo-tõh mängse.

ritardando e diminuendo *pp*

Esteetika ja noorsooliikumine.

Tänapäev vaevleb uue eetika sünnitamisvaludes. Uus inimene on tänapäeva inimkonna vaimlise osa ideaal.

Ka kirjanduses ja kunstis läheb uue otsimine kõlbluse radu mööda. Murrang vaimuelus peegeldub vastu tänapäeva noorsoo hingest, mis on haige ja viril, tahtejõuetu ning maas kinni oleva vaimuga.

Palju oleneb sellest, et noorsugu on vaimuelus tasapinnatu ja lodev. Noorsooliikumine sammub tumedaid ja segaseid radu. Seda mõistame muidugi siis, kui teame, et see noorsooliikumine on pärit päälesõjast ajajärgust. Sõja lõhkuv, hävitav, tume vaim, see mõjutab veel tänapäeva noorsooliikumist.

Kahtlemata on noorsooliikumise siht — uus inimene. Kuid milline peab olema see ja kuidas ligi pääseda ta olemusele, see on selgumata ja selle üle on öeld palju. kuid vähe rahuldavalt.

Arvan, et noorsooliikumise olemasolu üks eeltingimusest on kahtlemata — kaasaelamine.

Kui ei tunta eneses põlevat neid ihasid ega ideaale, mis iseenesest kannavad noorsooliikumist, siis ei ole viimast olemaski. Et õhuta noorusidealismi, selleks on vaja seda läbi tunda. On vaja uskuda nooruse revolutsioonilist hinge, tema lõõmavaid ihasid — siis muutub noorsooliikumine kõrgeväärtuslikuks eluloominguks.

Ei ole aga mingit kaasaelamist kui nooruse huvid on utilitaarsed ja egoistlikult materialistlikud. On vaja esteetiliselt puhastust, et ligineda eetilisele ideaalile. Eluavalduste mõjuv peegeldamine, inimese elu läbitundmine — see on esteetiline printsip. Esteetiline tundmus on kõigepäält humaanne. Seega vaba igasugusist utilitaarseist sugemeist. Ta seob

yhise sympathya tundmusega tervet inimkunda.

Et meie noorsooliikumine on humansest mõttest kant, see peaks olema selge. Seega on ta ilusast mõttest kant, sest kõik mis on inimlik — on ilus. Mida ligemalle lähme elavalle, seda ligemalle lähme ka ilusalle.

„Igas kohas, kus on elu, on ka ilu,“ nii umbes ytleb kunstifilosoof Taine.

Fyysiline ilu valgub vastu antiikaja kujude liikmeist.

Hingeline elu peegeldub nende näos.

Muidugi on esteetiline naudig seot inimliku tundmusega.

„Vaadata loodust ja näha temas ilusat, see tähendab: kujutada teda elavana ja võimalikult inimlikus vormis, lausub Guyeau.

Et aga kaasaelada kõigile elavalle, ilu tunda, selleks on vaja maitset. Maitset ei päranda aga loodus syndivalle lapsesele. Igasugused individuaalsed erilised, nii ka maitse on isiku pikaldase arenemise produkt. Esteetiline tundmus on igayhele omane, ka metslastel on ta võrdlemisi väljaarenend, kuid maitset, seda tuleb endal arendada. Ja maitset tuleb arendada nii, et ta ei oleks yhekylgne, ega otsit. Yhekylgsus seisab selles, kui nähtakse ilu vaid teat kunsti ja eluavalduste ringis. Nii näiteks kalduvad mõned marurahvusluses nii kaugele, et hindavad ainult oma rahvuslikku kunsti. See on kahtlemata kitsarinnalus.

Nii ka otsit maitse mis ei suuda hinnata enam primitiivsust ja otsib vaid keerulisuse rägastikku.

Tuleb hoida maitse ka vaba mõjudest mida avaldavad õpetajad, seltskund, avalik arvamine.

Arenend maitse on isikliku töö, kannatuse ja syvenemise vili. Kuid ta saab sarnaseks vaimu ja mõistuse omaduseks, mis meid ligindab kõigile elu avaldustele ja inimlikule kultuurile. Inimene, kes

elu ja kunsti avaldustes ilusat oskab näha, on ka ise seesmiselt ilus.

Tänapäev on aga kärsik ja elu tempo ruttav ning pääliskaudne. See on kino-ajajärk, kus maitse harijaks jääb kino, piltlikult öeldult.

Et aga omada maitset, seks on vaja syvenemist, mõtlemist, aju ning kogu vaimu tööd.

Ruskin, kui kunstikriitik, leiab et on vaja syveneda elu, looduse ja kunsti kõige peenematesse detailidesse, et kaasa elada

E. Viirald.

Kivitykk.

kõigele elavalle ja seda mõista. Ja ta vihkas reisimist raudteedel, sest ilusad maastikud mis avanesid silmale vaguni-akna kaudu, tõttasid mööda pöörase rutuga ning võimata oli neisse syveneda.

Pääliskaudsus ja halb maitse on see, mis iseloomustab tänapäevanoorsoo vaimlist palet.

Otsit intelligentsus välimuses, millega pyytakse kinni katta sisemist madalust,

annab tunnistust vaid kujunematast isikust. Inimene ei kujuta eneses mitte nõrkuste ja jõudude kirjut kogu, vaid ta peab tyyrima väljakujunend isiku poole. Terav individuaalsus esitab juba eneses sisemist, loovat kultuurtööd.

Et meie seltskund vähe on huvitet tänapäeva kunstist, see annab ka tunnistust tema piirat ajast ja vaimust. Usun, et sama vähe ka mõistetakse klassikuid ja yldse mineviku kunsti ning nende võltsi teenimisega näidatakse vaid oma variiseerlust. Kui ei suudeta kaasa elada oleviku kunsti- ja eluavaldustele, siis ei võida kaasa elada ka mineviku kunstiavaldustele, ning see osutab yldist kaasaelamise jõuetust. Ja selles kaasaelamise jõuetuses peitub ideevaesus ja sihitus, mille poole sammutakse. Sest uutest elamustest õieti tekivad uued ideed.

Kunsti mõista, see tähendab noorust mõista, sest igavene noorus on jäädvuset kunstis.

Kultuuri progressrajaneb nooruseideedele. Sest kõik mis vana ja kidur, see sureb.

Esteetika ylesandeid ongi ligindada tänapäeva noorust kõigele elavalle ja ilusalle.

Inimkonna ajalugu — see on mõistmatu martyyrium-kannatamine kirgede ja kohustuste pärast.

Ent neis kannatusis peitub sygavam inimlikkus, sygavam ilu.

II

Kirjutuse käesolevas osas tahaksin mõned kriitilised märkused teha meie noorsoo kirjanduse yle. Noorsoo kirjanduses peaks peegelduma terve tänapäeva noorsoo vaimline tasapind, peaks avalduma kandvad ideed.

Tahan ligemalle minna ka neile motiividele, millele rajaneb oleviku noorsoo kirjandus.

Ilukirjanduse alal katsetavad paljud noored. Varemalt kubises „Vaba Maa“ kirjanduslik lisa „noorpoetide“ töödest.

Halva paberiga, ebaviisaka välimusega „ajalehesabas“ trykiti noorte fraase, mis olid nii keerulised ja pikad ehituselt. Tihti peab lugema neid kui Immanuel Kanti teoseid, high otsa ees ja mõte ohelikuga kinni seot, kuhugi ei pääse. Viimaks aga mõistad, et Kanti mõte on raskepärane ja nõuab syvenemist, kuid „noorpoetidel“ on traas vaid võrratult raskepärane, mõtet aga raske leida sellest sõnade rägastikust.

See on jällegi enese ehtimine kultuurilisse kuube, mille tagant vastu vahib kultuurita vaim. See osutab kõigepäält, et puudub syvenemine. Oldagu lihtsad ja tõsised, kui midagi hääd anda ei ole, ärgu aga pyytagu anda eimidagit suure žestiga ja „geniaalse“ fraasitamisega. Ei saa teha muidugi ettehteid yksikuile talentidele. Kuid talent kõneleb ise enese eest.

Tehakse yleolev poos kui on kõne meie vanemaist kirjanikest, sääll juures ollakse ise aga nendesamade kirjanikkude epigoonid. Korratatakse ja vesistetakse ikka seda, mis juba olemas.

Kõigele sellele yhineb veel pöörane kirk, avaldada omi töid. See on see kõige imelikum ja veel imelikum, et neid avaldetakse. See näitab põhjalikku eneskriitika puudumist. Milleks vaevata trykiladujaid ja raisata trykipaberit, kui sest kõigest võib ainult kahju olla.

Ja kahju on tõesti suur.

See rikub kõigepäält lugijaskonna maitset. Olen juba varemalt selle pääle tähelepanu juhtind.

Nende „teoste“ sisulise harutuse juure ei saa seepärast minna, et neil sisu puudub. Ei ole mingisuguseid probleeme. Ja kui nad olemas on, siis lahendatakse nad imekergelt. Nii et jutt on vaid stiilist ja kompositsioonist. Stiili all aga, nagu juba tähendand olen, mõeldakse fraaside tegemist. Isiklikku stiili pole enim, kui pole isiklikku elamust. Stiilis väljendub kunstniku terav individuaalsus. „Le style

c'est l'homme", ent noorpoetidel näib stiil olevad sõnade ritta seadmine.

Kompositsiooni suhtes ei saa olla nii nõudlik, sest Eesti kirjanikkude nõrgem kylg näib olevad just kompositsioon. Nii on meil näiteks vähe hää kompositsiooniga romaane. Kuid sellega ei ytle ma sugugi, et kompositsioon ei ole tähtis.

Viga seisab selles, et kirjutetakse seda, mida ei ole sugugi läbitunt, millesse omal vähematki usku ei ole.

Tuumakam ja sisukam osa noorsoo-kirjandusest on artiklid. Säält saame juba selgema pildi otsinguist ja ebaselgest meelolust, mis valitseb noorsooliikumises. Selgub, et noorsoo mõtteviis on humanne ja elava inimese poole pyydev. Neid vaateid esitavad kõik noorsoo ajakirjad, nii „Uudismaa“, „Urikivi“ kui ka „Viisnurk“.

* * *

Tuleb edasi minna teadlikult ja elu hinnates.

Noorsugu, kordan veel, peab elu igakylgsemalt võtma, tema avaldusile kaasa tundma. Elu mõistmisest ja kaasaelamisest lähme ka kunstimõistmisele ja kaasaelamisele ning vastupidi. Et aga seda rada sammuda, tuleb ta vaba hoida mõjudest ja liialdustest.

Mind võidakse syydistada ykskylg-suses. Ent kaasaelamine, arusaamine ei ole ykskylgne, vaid laialisem, põhipanevam kultuurinimese elus.

Mind võidakse syydistada „noorpoetide“ loomingu mahategemises. Säält aga ei saa ma midagi tagasivõtta, sest olen sellega paljastand isiklikku maitset, isiklikku arusaamist.

Jõulukuu 1923.

A. A. LAANESSAR.

Groteskid klassist.

1.

Pyhendus uues kaustikus.

(Suleharjutuseks selle esilhel).

Miks laulma peaksin ikka asjule,
mis kulutet on kõigist kõik ja ammu?

Parnassil niigi neid on leegion,
kõik: isamaale, või (fui!) naisele...

Eks esemeist neist ole võlvam mu
laul sellele, mis eel veel tyhi on?

Kõik asjad avväärt vaid mis ylalt ant;
see kaustik ainus, mis mul ant on praegu,
kõik kallimad muud koolipoisilt võet —
vaid sellega siin olen paari pant,
koos peame kannatama kõiki aegu,
koos peab saama kõik meil läbi põet.

Täis valgeid välju sa, mu kallim uus —
kas katab neid aeg innustuse värvel,
kus järgi mõttehoole sulg ei saa?
või ainult aeg, kus uni lihas, luus?
kus tukupaine tinatanud närvel,
kus igavust täis taevas on ja maa?

Näen pilti ju — ei lõpe neetud tund:
kes istub, kysimise kartel kangeb,
täht tähe, number numbri kõrvale
veab tahvli ääres käsi ärritund,
ja väljas lund nii yhetoonselt langeb —
et nuta või, ja lange järele.

Siis — „Kell on! Kell!“ Kõik uni unustet,
ja muugi kõik mis unist nähtud, kuulnud.
Vaid lõõmab kahel otsal rõõmu peerg.
Kui neegri laat klass täis on kärastet.
Hohoi! käib lugu, ärgand rinnust laul-
dud...

— Ehk kannab mõndki neist ka sinu
veerg...

Nii nii... Saa täis! Veel aega vähe vaid
meil elada siin määrand saatus rumal,
ei enam kauaks tunde surm ja sarm.

Vihk! kogu mälestusi parimaid.
Sul l' pyhenda n ta, Hää-Momendi
ju mal,
et olgu ikka meiega su arm!

2.

Palve ja nutu laul enne eksamit.

(Lauldi tunt „Kooparyytli“ viisil)

Jssand illikene!
 Taeva Taadikene!
 Ära lase läbi kukkuda!
 Kurat kallikene!
 Saatan sarviline!
 aidake kõik ette ytelda!
 Kui ma lendan läbi
 kus see hirm ja häbi!
 Jssand päästa ise, uiaia!
 Mihuke siis tuju!
 mihuke siis kaju!
 kas või jookse jõkke, oiia!
 Siis me fatalistid,
 siis me pessimistid,
 siis me kommunistid korraga!
 Jlm on hädahunnik,
 kõik on selge sõnnik,
 võiks ta põrgu põhja kärvata!
 Jssand illikene!
 Kurat kallikene!
 ärge'nd laske hinge hukkuda!
 Mis te's sestki saate
 kui mu jõkke a'ate!
 katsuge kord ise kukkuda!
 Kui sa, vend, ei aita,
 spikkerit ei näita,
 vihamees ma sulle elua'a!
 Olend sõber, mõtle!
 kui saad, ette ytle!
 muidu kõik on otsas, oiiaaa!

3.

Ballaad.

Kõrgel kaljul kergib õhku
 uhke loss ja hiigla tornid,
 kalju jalal aga rändab
 keegi ymber ööd kui päeva,
 ja see on üks rändav ryytel.
 Don Karolus on ta nimi,
 ta on tulnud kaugelt Thulest,

udude maalt, mere saarelt,
 kus tal oma kuningriik on,
 hylgerikkal sinirannal.

Kalju lossis aga asub
 Sirulinde, kõrge donja,
 Kataloonia maa printsess,
 kelle paha nõid on ykskord
 siia lossi vang'i pannud.

Valvab iial uinumata
 kuri ykssilm, lendav madu, —
 valvab lossi sees ka printsess,
 ei kesköölg'i veel ta maga;
 valvab ryytel myyri taga.

Kindel nõu on vapral ryytlil
 kaunist donjat vabastada,
 kuningriiki endal võita.
 Ainult tema Thule veri
 võib ta ikka viivitama.

Kuid siis syndis, et see paha
 nõid, kes donja siia pannud,
 tuli teda kiisutama,
 nägi ühvardavat ryytlit
 ja ta meel löi muhelema.

*

Nõidus kalju kõrge lossi
 majaks halvaks alevikus,
 lendava mao — perenaiseks,
 vahva ryytli — koolipoisiks
 ja printsessi — kooliplikaks.

Ainult — igal õhtul tunneb
 Karla vere kihvatavat
 ja ta tõuseb, ja ta kõnnib
 kõike võitva „minne“ sunnil
 ymber Lindakese maja.

Valvab iial uinumata
 kuri ykssilm, lendav madu —
 valvab armuühkav printsess,
 ei kesköölg'i veel ta maga;
 rändab ryytel myyri taga.

Kindel nõu on vapral ryytlil
 kaunist donjat vallutada,
 kuningriiki endal võita —

*ainult tema Thule veri
viib ta ikka viivitama.*

*Tuul on vinge, kylm on kuri,
krae kah kõrvu kõik ei kata,
ninal nii kui nii on valus;
ja üks kaloss, sunnik, suur on —
kuidagi ei seisa jalas...*

E. H.

Kunstikool „Pallas’e“ õpilaste tööde näitus.

7.—14. oktoobrini 1923.

Kõnesolev näitus oli korraldet kooli uutes ruumes Karlova (Kaarli) tän. № 2. Need ruumid on näituseks palju kohasemad, puhtailmelisemad ja oma asetuse tõttu vaatlejale kättesaadavamad kui eelmised. Rohkete väljapanekute tõttu tundusid nad vähe kitsaina, kuid ymberehitamisel võib neist saada kunstinäituste tarvis paremad ruumid Tartus.

Yldiselt võib näitust õpilaste tööde seisukohalt pidada yhaks kordalainumaks ja kujukamaks. Oli märgata suuremat nõudlikkust tööde väljapanekus. Oli pyyt kogu näitusele anda yhtlasem ilme, mis vastaks juba enamarenend kunstilisele tasapinnale, kus võivad harvemini ette tulla vääratused allapoole, seda rohkem aga tunda pyyd kõrgemate saavutuste järgi. Kõik see laseb oletada, et koolis on hoolega tööd teht ja sel on omad märgatavad tagajärjed. Ainult tööde rohuse ja väärtuslikkuse juures võis võimalik olla nõudlikuma maitse järele talitada tööde valikul, mis välja pannes vaatlejas ainult häädsoovlikku huvi esile ei kutsu, vaid talle ka naudingut suudaks pakkuda. See aga andis näitusele väärilise tähtsuse, lubades sellele lähineda, kui oma ette kunstinäitusele, mis vaatlejat kyllastab omapäraste elamuste ja meeleoludega.

Yksikute esinejate juures peatades võiks kõige esmalt maali alal nimetada

V. Haas'i. Hoolsa väljatöötuse poolest, osalt ehk ka suure formaadi tõttu köidavad ta tööd esialgse tähelepanu. V. H-le näivad omased olevat kylmad, tumedad värvid, mida ta väljakujunend osavusega suudab kohati huviäratavaiks teha. Ta tööd võiks mõjukamad olla, kui ta ehk omad meeleolud enam kokku tõmmaks, kitsamasse raami suruks. Selt seisukohalt võib ta paremaks väljapanekuks lugeda nature morte'i. Värviliselt talle omaselt kordalainuks võib pidada ka portreed. Kompositsioonilt pakub huvitust lauda kujutus, osalt ka sauna stseen. Viimane jätab värvide poolest vähe jaise, kristalliseerund mulje.

Algupärasena tunduvad A. Bergmanni tööd. Ta on värvide tarvitamises mitmekesem ja tundelisem. Ka väljapanekuis on ta mitmekesisem, mis annab tunnistust elavast huvist ja otsimistungist. Nii on ta „Homniku“ kompositsioon läbi viid lõkkavate, rõõmavate värvidega, kuna teine suurem kompositsioon seevastu mõjub rahulikult enam tumedamais toones. Viimast maali võib A. B. kohta iseloomulikumaks tööks pidada nii kujuliselt kui ka värviliselt. Huviäratavad on ka ta nature morte ja portree, mis puhtvärviliselt sooja mulje jätavad.

Omapärase mulje annavad samuti K. Pärsimäe akvarellid oma primitiivse väljendusviisi ja tundeliste värvide poolest. Erilise käsitluse tõttu lähevad ta tööd mitmeti lahku teiste omist, mis neid enam välja laseb paista. Et nad aga meeleoluliselt hästi korda läind ja küllastavad, siis võib neid vaadelda suurema huvi ja naudinguga.

Ka J. Muks'i väljapanekud mõjuvad lootustäratavalt, iseäranis portree, mida võib pidada näituse paremaks saavutuseks sel alal.

Silmapaistvalt on esitet K. Teder mitme nature morte'iga, milles ta tarvitab pääasjalikult esiletungivaid, sooje ja jõulikke värve: tehnilises küljes näitavad

ta tööd tuntavat edasijõudmist nii värvide puhtuses kui ka yldises väljatöötuses. Meeleoluliselt kipuvad nad vähe liigselt sarnanema üks-teisele. Talle võiks soovida enam mitmekesidust nii maalimises kui väljapanekuis.

Korrapärase ja rahuldava mulje jäta-
vad J. Pytsepa maalid. Seda võib öelda ka E. Krus'i tööde kohta. Esimese välja-
panekuist võiks nimetada yht maastikku, mis tundub olevat nagu värviliste mahla-
dega maalit. Väljakujunemisel on J. Nõm-
mik omis maales.

Osaldi soovida jätavad E. Kutsar'i ja A. Käsner'i tööd, kuigi suudab rahuldada viimasel üks nature morte ja esimese poolt linna vaade mis enam kypselt ja huvitavaltki mõjub. Yldiselt tundub nagu poleks nad kyllalt täie anduvusega suut-
nud väljatöötuse juures viibida. Käsner'i värvides võib teat kuivust märgata, kuna Kutsar'i mõne maali väljatöötuses tundub lõpuleviimatust.

Pastellidega on seekord esinend E. Ahas.

Ta väljapanekud jätavad töö korra-
likkuse ja värvide osava tarvituse tõttu rahuldava mulje. Mõnd neist võib isegi kypseks ja huvitavaks pidada.

Suurt huvi pakuvad väljapanekud graafikas. Sel alal on hulga töödega esinend E. Viiralt, kes enneminigi välja-
paistnud õpilastööde näitusel paremana joonistajana. Peale kauema väljamaal viibimise on ta jälle täielisemalt ja oma-
pärasemalt esitet. Yldine tunne jääb ta töid vaadeldes, et siin on tegemist kypse meistriga, kes väljakujunend ja vaba omas tehnikas. Kuid Viiralt'i huvitavus seisab veel enam ta osavuses ja suure-
joonelikuses kujude ja figuride tabamisel, mis annab ta töödele erilise yllatavuse

ja väärtuslikkuse. Graafika alal võiks veel nimetada A. Bergmann'i töid, mis paistavad silma figuride omapärase kujutuse kui ka asetuse tõttu.

Need on yldised muljed kõnesolevast õpilastööde näitusest, mis lubavad kyllalt lootusrikkalt vastu minna järgnevalle näitusele.

Omis asjus.

Vahepäälsete syndmuste „II Yl. Noorte Pyha“ eeltööd „Noorsoo org. tegelaste kursus“ „III Yl. Koolinoorsoo Maletur-
niir“), kui ka № 2 ruumipuudusel ära jäänud (v. № 2 „Omis asjus“) kirjeldusi ei pidanud toimetus syndsaks mahutada kunstinumbri. Nad leiavad aset kohe-
ilmuvas № 5-das.

Kirjavastused.

Karmen Karida — Tallinna. Esi-
mesed neli rida hääd, kuid siis muutub kõik vormituks, nii sisuliselt, kui ka teh-
niliselt. Ei.

J. J. — Tallinna. Tundub järeelai-
mamisena J. Oksa „kylale“. Ei.

A. Taevasto — **Valdo Virvela** —
J. O. — Tallinna; **Merictt** — **R. O.** —
Haapsalu; **J. E.** — Tarvastu; **Ablo** —
Ambla; **E. P.** — Võru. Ei.

A. M. — Tallinna; **Elisto** — Rak-
vere; **J. A.** — Pärnu; **H. Mg.** —
E. Kr.; **E. N.** — Avaldasime osa saa-
detust.

Kirjanik **Fr. Tuglas**'elle avaldab toi-
metus siinkohal tänu abi eest tööde
valikul.

Vastutav toimetaja: cand. hist. Peeter Treiberg.

Toimetus: Nigulas Käbin, A. Anni, A. Elango, D. Karupun, A. Kärsten, E. Laid, Leemann, S. Perv, Th. Vaas

Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskliit.

Toimetuse address: Tartu. Postkast 79. Toimetaja kõnet. iga ksk., rd. kl. 11—12 Jakobitän. 8. telef. 404.